

Б.С. 216554

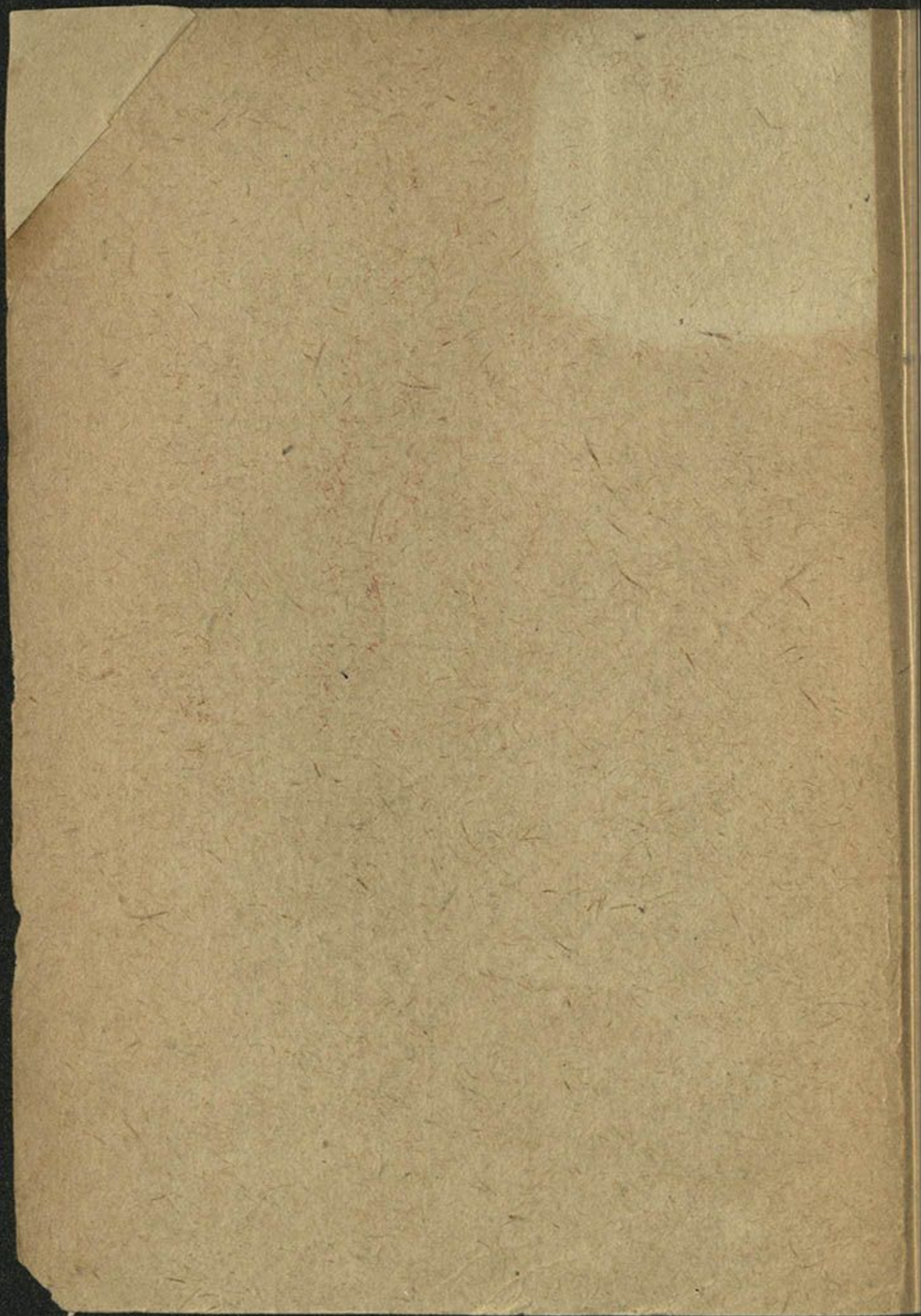
Отд. VII
27083

Курьма
Тотал

БУРЬ

Б.С.З.В.

Б9 216554

БІБЛІОТЭКА МАЛАПІСЬМЕННЫХ

К. ЧОРНЫ

Вел. аддзел
1994 г.

БУРЫ

(АПАВЯДАНЬНЕ)

200969

VII

27083

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
МЭНСК — 1930

1949
ПРОВЕРЕНО

Малюнки мастака У. Шульца

Вокладка М. Ізраільскага

Зак. 1023

7.000 (3/4 арк.)

Галоўлітбел 983

Друкарня БДВ імя Сталіна

10. 2. 2010

У ціхіх скаргах няпрыбранага жыта чуў я вялікія буры.

За многа вёрст адсюль узрываліся камяніцы, на чыгунках рваліся цэлыя паязды, а тут ня было вялікага стуку. Тут проста гарачымі днямі асыпалася перасьпелае жыта і начамі ціха гарэлі вёскі — сьмерць у цішы страшней за раптоўную сьмерць у бурах.

Тады жах панаваў над зямлёй; з чорным дымам плыў ён над дарогамі. Быў ён у бляску сонца, і ў трывожным шуме жыта. Яно, мясцамі зжатае, валялася на зямлі ў расьцярушаных мэндліках; рэшта — высыпалася на зямлю сьпелым і перасохлым зернем. Цяпер

яго ня жалі і не вазілі, і дарогі
былі пустыя і нудныя.

Гэтая нуда, перамешаная з жа-
лем і нездароваю, нэрвоваю, ва-
стратою, была і ў яго шырокіх
змучаных бессаньню вачох. Я спат-
каўся з ім каля глінішчаў пры
кустох і пры вузкай палявой да-
розе — ён сядзеў на пыльнай каля-
іне, падабраўшы пад сябе ногі,
і глядзеў на сухую пакутную
галаву каня. Конь худы, страшны
сваёю худзізнаю, ляжаў, выцяг-
нуўшы мокрую шыю, на гарачай
ральлі, хроп і раз-по-разу шара-
ваў нагамі па зямлі.

Ён паглядзеў моўчкі на каня
і на мяне, ад хваравітасьці памар-
гаў вачыма.

— Палякаў ня відаць?

— Ня відаць.

— Нашых ня відаць?

— Ня відаць.

Трудно было разабраць, дзе фронт. Учора была наша разведка, сягоньня-ж раніцою, чуць дзень, у разьбіўку, невялікімі кучкамі, сьпешна прайшоў польскі полк.

Цяпер запытаў я:

— Здалёк?

— З-за Нясьвіжа.

— Далёка былі загналі?

— За Бабруйск. Заставілі везьці нешта. Што — сам ня ведаю — от налажылі повен воз, а воз стаяў у гумне, а бацька на рабоце ў Нясьвіжы... Дык яны то рады былі-б, каб я зусім ня ехаў, а я ўплёўся: каня шкадаваў, дык яны мне от...

Ён прыгнуўся, і я ўбачыў на яго шыі чырвоны рубец ад нагайкі.

— Адзін калі сьвісьне... От, каня шкода — і мучыцца, і дома няма другога...

— Колькі табе год?

— Каля пакроў трынаццаць будзе...

Нудна махалі крыльлем над кустам вароны, нудна крычалі. Толькі ня было голай нуды ў чуць живога каня. Тут была вялікая вастрата — пакутная мяжа жыцьця і сьмерці. І раптам гэтая вастрата перадалася яму, ён усхваціўся на ногі, пацерабіў зрэбную сарочку і сказаў:

— За Бабруйскам конь пачаў прыставаць, а яны гоняць — адно скінеш, другое кладуць. Ёх там націскалі... Дык уначы, пакінуўшы драбіны, верхам на яго (ён паказаў вачыма на каня) ды ўцёк. А ў яго ад сібернай дарогі над

правым капытам нарыў пачаў рабіцца, дык ён з самага Бабруйску кульгаў-кульгаў, а тут зваліўся сягоньня ўначы, есьці ня ўзяў, а паіць яго — я паіў учора вечарам, як цераз рэчку пералазілі...

Ён зноў сеў і заплакаў.

Я прысеў каля іх абодвух на пяску і так былі тут яшчэ з гадзіну.

Конь пачаў кідацца ў бакі, качацца па зямлі і стукаць нагамі. Шыя яго больш памакрэла.

Ён дакрануўся да гэтае мокрае шыі рукою і сказаў:

— Халодны пот.

Тады конь пачаў канчацца. Канчаўся ён доўга — цёрся галавою аб зямлю, зямля налазіла яму ў рот, залеплівала жоўтыя зубы.

— Нутро ў яго здаровае, дык яму трудна канчацца.

Я памаўчаў.

— Ужо!!

Ён яшчэ трохі пастаяў над няжывым канём. Цяпер гэта была толькі куча худога мяса і доўгіх касьцей—жывая істота загінула і ўжо было лягчэй глядзець на гэта.

Мы з ім падаліся ў лес, праляжалі там да вечара, а як закрычалі ў куп'ях начныя птушкі, пашлі мы ў бок вёсак шукаць на полі бульбы. За ўзгоркамі былі пажары—трапяталіся ў чырвоным бляску вярхі ўзгоркаў, і зорнае неба пакрывалася густым дымным променем. У тым баку раптам загаварылі кулямёты і тут сьціхлі птушкі. Пэўна, што недзе тут быў фронт і вакол шныралі палякі... Кулямёты загаварылі з другога боку. Есьці нам больш не хацелася.

Ноч была трывожная і бурная.

Пад дзень тухлі пажары.

Пад дзень тухлі пажары. І ра-
ніцою прышлі першыя атрады
нашых.

Я з ім у той день і разьвітаўся.
Ён пашоў усьлед з фронтам,
думаючы аб сваім замучаным кані,
аб нязжатым упору і, мусіць, зьні-
шчаным дома жыце. І адчуваў
боль на шыі, дзе быў чырвоны
рубец...

Я чую яго апошнія словы,
і я ўвесь у агні і бурах.

Ліпень, 1926 г.

НАЧЛЕГ У ВЁСЦЫ СІНЕГАХ

Вялікі паход скупы на адпачынак. І мы спалі мала,—прыхваткамі, па гадзіны дзьве ў пору.

У вёсцы Сінегах засталі мы сьляды праходу ранейшых вайсковых часьцей: дзеці гулялі з кабелем; каля хлява крайняе хаты, на панадворку, на расьцярушанай саломе, параскіданы патроны; мы папрабавалі іх да сваіх вінтовак—не падышлі, так іх зноў пакінулі тут.

Восем хат вёскі Сінегаў шасталі на ветры раскудлачанымі грэблямі саламяных стрэх.

Спаць лажыцца трэба было адразу.

У хаце я застаў ціхую ўстры-
вожанасьць і непакой напалоханых
вайною людзей: чацьвёра дзяцей
і жанчына—гаспадыня і маці—
прыгожая горадзенская сялянка.

Мы сьцелемся ў халодных сен-
цах на нейкіх нізкіх скрынях—я
і наш зводны, таварыш Скабакоў,
вясёлы і рыжы хлапец, родам з
нейкіх Аланецкіх вазёрных рыб-
ных узьбярэжжаў... Мы папраў-
ляем салому, пацёртую ранейшымі
вайсковымі начлежнікамі, кладзем
пад галовы ўсю сваю салдацкую
маемасьць, і цяжкая дрымота зразу
кладзецца на вочы нашы.

Дзьверы ў гарачую хату адчы-
нены. Там доўга і ціха спрача-
юцца дзеці за нейкую „падушку
з чырвонаю прошваю“ і нарэшце
ўсё робіцца ціха.

.....

Прывыкшы да трывожных раніц,
я ўскідаю раптам угору галаву і
стараюся разагнаць каменную
ранішнюю дрымоту. Малады дзень
ледзьве прапускае праз маленькае
сонечнае вакенца першае сьвятло
сваё.

„Яшчэ пяць хвілін я паляжу, і
тады буду будзіць Скабакова“, —
я думаю і змагаюся з цяжкай
дрымотай. Я падкладваю рукі
пад галаву і сьціскаю каля вушэй.
Тахкае і баліць у галаве.

У хаце я чую гаворку:

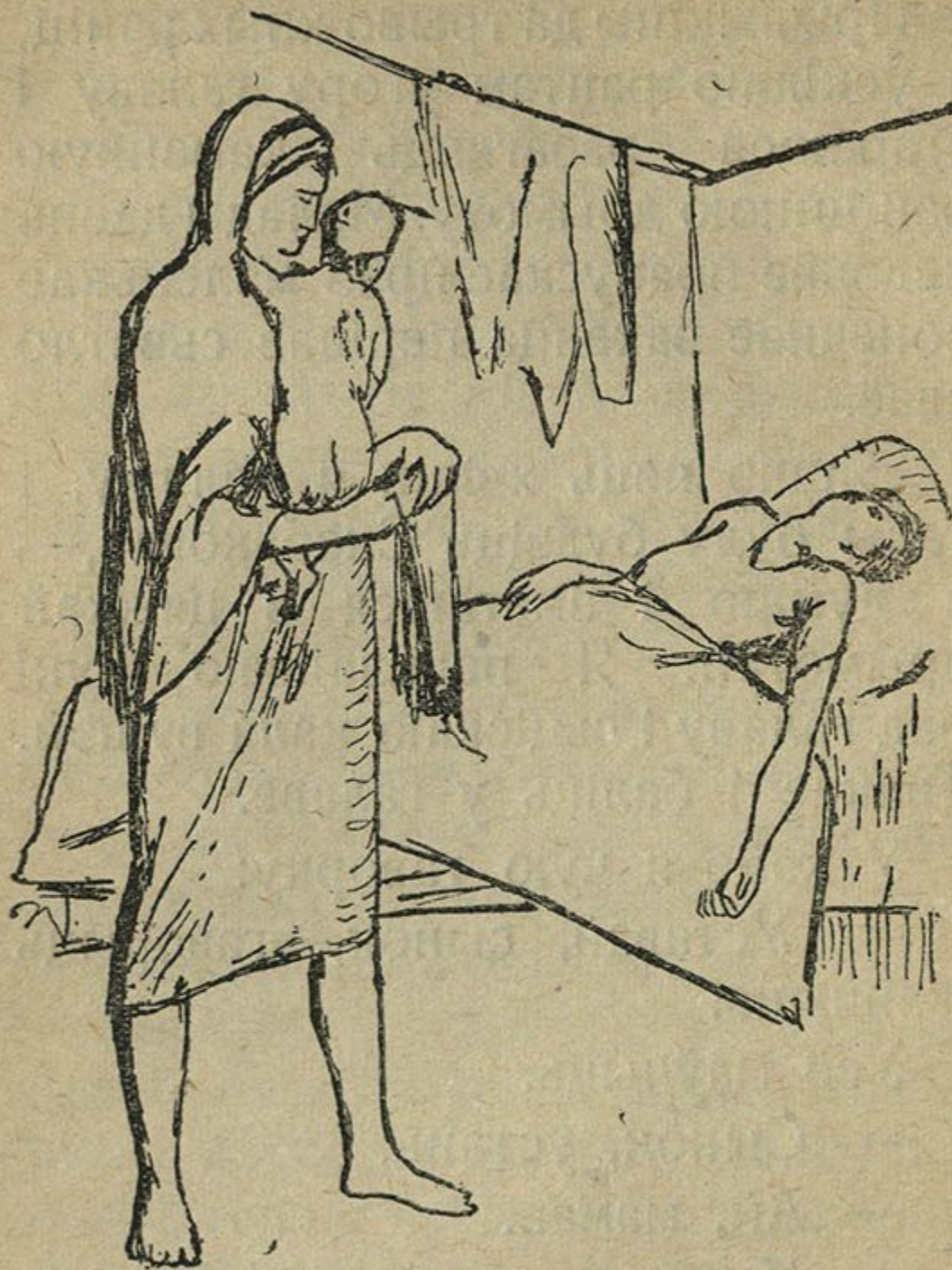
— Уставай, сыноч, — гаворыць
жанчына.

Усё маўчыць.

— Сыноч, устань.

— Ай, мама...

— Устань, сыноч, ну, хто-ж
устане, ты-ж самы большанькі.

Жанчына рвала на кавалкі старую сарочку.

— Я яшчэ хоць трохі пасплю...

— Засьнеш удзень, а цяпер—
ну каго-ж я пабуджу.

Хлапчанё заплакала. Ён доўга
зацягнуў санлівым голасам, цягнуў
і, мусіць, спаў. Пасьля раптам
сьціх. Жанчына маўчала.

Я ўстаў і пабудзіў Скабакова.

Я ўвайшоў у хату.

Жанчына рвала на кавалкі ста-
рую, зношаную да адных дзірак,
сарочку.

— Добры дзень — сказаў я.

— Добры дзень, — адказала жан-
чына.

— Дзякуем за начлег, мы ўжо
ідзем.

— Ідзіце.

Што мне сказаць яшчэ? І я
гавару:

— Няхай хлапчук пасьпіць яшчэ
трохі, няхай гадуецца.

Я адчуваю сябе так, як-бы ў
чым вінаваты тут.

— Ну, а што я зраблю, —
гаворыць яна раптам, хутка, моц-
на, — што я зраблю, што я адна
параджу. Гаспадара няма, гаспадар
ваюе. А сёньня мне трэба хоць
трохі пачаць авёс жаць, дастаць
дзе каня ды хоць возік жыта
прывезьці — абаб'ю як-небудзь,
хоць пранікам, а вечарам у жорнах
зьмялю, калі падсохне за дзень
на печы, дык на заўтра хлеб
рашчыню...

— А каня няма?

— Каня палякі пазаўчора ў
абоз пагналі, разам з хлопцам.

— З якім хлопцам?

— З сынамі.

— Вялікі?

— Малы... каб вялікі—я ня тужыла-б гэтак... А тут малога ніяк ня ўзбудзіць карову выгнаць папасьвіць. І няма чаго даць яму пасьнедаць. Накапала ўчора зранку картопель трохі, малыя яшчэ, дык пад вечар салдат накарміла— ідуць босыя, галодныя, абарваныя, абшарпаныя... Можа, думаю, і мой там дзе-небудзь небарак...

Яна падышла да ложка.

— Устань, сыноч, я табе новыя анучы ад свае старае сарочкі адарвала, каб табе было чым нагу мяккім абкруціць. Абуеш Міхалкавы лапцікі, яны табе велікаваценькія і вольна назе будзе...
Устань, сыноч.

Яна нагнулася над ложкам.

— Зараз прарваць павінна.

— Што?

— Нарыў. На тым тыдні яшчэ нагу прабіў на корч, дык нарывае.

І я нагнуўся над ложкам. Хлапчанё спала. На левай назе, каля пальцаў, збоку, была белаватая пухліна, запэцканая ў гразь.

Я пайшоў у сенцы. У сваіх мяшкох я нічога не знайшоў, апроч двух тараноў. Я дастаў іх і палажыў у хаце на лаве — уся мая салдацкая ежа.

І тады мы з таварышом Скабаковым назаўсёды пакінулі гэтую хату.

Праз хвілін пятнаццаць мы пакінулі гэтую вёску Сінегі.

Чакаючы загад рушыць, я ўбачыў яго: накульгваючы, ступаючы на пяту, ён гнаў карову. Каля

хаты стаяла маці яго — вялікая
горадзенская жанчына.

.....

І от мы ідзем.

Будзем ісьці доўга — вялікі па-
ход скупы на адпачынак.

Ліпень 1927 г.

69 21654

Дзяржаўная
бібліятэка РСФСР
Імя В. І. Леніна

Пасьляслоўе.

У гэтай кніжцы два апавяданьні. І гавораць яны пра адно і тое самае: пра героічнае змаганьне працоўных з белапалякамі.

У першым абразку „Буры“ пісьменьнік Кузьма Чорны апісвае час, калі жах панаваў над зямлёю, калі з чырвоным дымам плыў ён над дарогамі.

Каб выратавацца, каб не падацца Чырвонай арміі, працоўным, белапалякі амаль усю Беларусь выгналі ў фурманкі. Раскідалі фурманкі па дарогах на сотні вёрст. Гналі з фурманкамі малых дзяцей. Катавалі іх.

Некаторыя такія фурманы кідалі калёсы і конна ўцякалі. Але зьнясілены вялікаю дарогаю конік не вытрымліваў, і канчаўся пад сьлёзы свайго малога гаспадара.

Ноч была трывожная і бурная. А раніцою прышла Чырвоная армія. Вось у абразку „Начлег у вёсцы Сінегах“ і апісваецца, якое спусташэньне застала ў беларускіх вёсках Чырвоная армія, прагнаўшы белапалацякаў.

— Ну, а што-ж я зраблю, — скардзіцца гаспадыня, — што-ж я зраблю, што я адна параджу. Гаспадара няма, гаспадар ваюе. А сёньне мне трэба хоць трохі пачаць авёс жаць, дастаць дзе каня ды хоць возік жыта прывезьці — абаб'ю як-небудзь, хоць пранікам, а вечарам у жорнах зьмялю, калі падсохне за дзень

на печы, дык на заўтра хлеб
рашчыню...

— А каня няма?

— Каня палякі пазаўчора ў
абоз пагналі, разам з хлопцам.

— З якім хлопцам?

— З сынам.

— Вялікі?

— Малы... каб вялікі—ня тужы-
ла-б гэтак...

Чырвонаармейцы пайшлі далей
па пятах белапалякаў.

І от мы ідзем,—так канчае
пісьменьнік К. Чорны гэты свой
абразок. — Будзем ісьці доўга—
вялікі паход скупы на адпачынак.

Так, у працоўных Беларусі, як
і ў працоўных усяго Савецкага
Саюзу, шмат яшчэ работы. Трэба
перабудаваць разбураную народ-
ную гаспадарку на новы соцыялі-
стычны лад. А гэта праца вялікая!

Але працоўныя Савецкай Беларусі,
пад кіраўніцтвам Комуністычнай
партыі, выконваюць яе з посьпе-
хам.

Пытаньні.

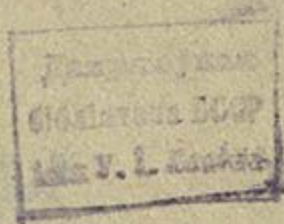
1. Калі адбываліся падзеі, апісаныя ў гэтых
аповяданьнях?

2. Каго выганялі белапалыкі ў фурманкі?

3. Калі Чырвоная армія вызваліла Беларусь
ад белапалыкаў?

4. Як палепшылася жыцьцё ў вашай мясцо-
васьці за савецкай уладай?

5. Хто клапаціцца ў Савецкай Беларусі
аб соцыялістычным будаўніцтве?

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

200919

~~335465~~

+

Small rectangular label with faint, illegible markings.

~~ЦАНА 15 кап.~~

1000

Бел.
В.

1000

80000004033792

Бел. адзэн
1994 г.

